શ્રી મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક
પ્રવચન નં. ૧૦
અધિકાર ૭મો
સ્થળ : સુવર્ણપુરી તા.:૧૮.૦૮.૬૨ શનિવાર

મંગલાચરણ

ણમો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં;
ણમો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં;
ણમો લોએ સવ્વ આયરિયાણં;
ણમો લોએ સવ્વ ઉવજ્ઝયાણં;
ણમો લોએ સવ્વ ત્રિકાળવર્તી સાહૂણં;
ૐકાર બિન્દુ સંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ।
કામદં મોક્ષદં ચૈવ ૐકારાય નમોનમઃ।।
મંગલં ભગવાન્ વીરો મંગલં ગૌતમો ગણી ।
મંગલં કુંદકુંદાર્યો જૈન ધર્મોસ્તુ મંગલમ્ ।।
નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યા ચકાસતે ।
ચિત્સ્વભાવાય ભાવાય સર્વ ભાવાન્તરચ્છિદે।।
ત્રિકાળ દિવ્યધ્વનિ દાતાર...

આ મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકકા સપ્તમા અધ્યાય ચલતે હૈ. ઉસમેં નિશ્ચય વ્યવહારનયકો આભાસ, નય વાસ્તવિક નહીં. નિશ્ચય ક્યા હૈ ને વ્યવહાર ક્યા હૈ? ઉસકો જાને બિના નિશ્ચયકા આભાસ વ્યવહારકા આભાસ ઉસકો અવલંબી મિથ્યાદૃષ્ટિકા કથન ચલતે હૈ. અહીંયા લગ આયા. ''**નિશ્ચય વ્યવહાર દોઉનિકૂં ઉપાદેય માનૈ હૈ સો ભી ભ્રમ હૈ....**'' આયા ને? મોક્ષમાર્ગકી બાત ચલતી હૈ. અપના આત્મા શુદ્ધ દ્રવ્ય સ્વભાવ, ઉસકા અંતરમેં અનુભવકે નિર્વિકલ્પ વીતરાગ પરિણતિ જો હો, વો સચ્ચા નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ હૈ. વો અંગીકાર કરને લાયક હૈ. પર્યાય પ્રગટ કરને લાયક (હૈ). પર્યાય ઉપાદેય હૈ વો દૃષ્ટિસે ઔર બિચમેં રાગ આતા હૈ ઓ વસ્તુ સ્વરૂપકા યે ચીજ નહિ. વ્યવહાર રત્નત્રય તે વસ્તુકા સ્વરૂપ (નહીં હૈ) વસ્તુકા એટલે મોક્ષમાર્ગકા સ્વરૂપ નહીં. વ્યવહાર રત્નત્રય આયા વો મોક્ષમાર્ગકા સ્વરૂપ નહીં.

સ્વરૂપ નહીં ઉસકો સ્વરૂપ કહેના, વો નિમિત્તકી અપેક્ષાસે અન્યથા કથન કરનેમેં આયા. તો ''**દોઉકો ઉપાદેય માનના મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ....**'' સમજમેં આયા? (શ્રોતા : અનેકાંત નહીં?) અનેકાંત આ, નિશ્ચય આદરણીય હૈ ને વ્યવહાર આદરણીય નહીં, ઉસકા નામ અનેકાંત હૈ. નીચલી અવસ્થા ચોથે ગુણસ્થાનમેં. આ કહેતે હૈ કે નહિ નીચલી અવસ્થામેં તો આદરણીય હૈ કે નહિ વ્યવહાર? ભગવાન, વ્યવહાર અર્થાત ક્યા? વો તો રાગ ભાગ હૈ. રાગ કા આદર હૈ. રાગકા આદર ને વીતરાગ પરિણતિકા આદર દો કા આદર હૈ? તો દો કા તો વિરોધ હૈ. દો મેં તો વિરોધ હૈ. સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રકા પરિણામ આત્મ સ્વભાવકે અવલંબનસે નિર્મળ હુઆ, વો વીતરાગ ભાવ હૈ. વો મોક્ષમાર્ગ સચ્ચા હૈ ઔર રાગ હૈ વો વિકારભાવ હૈ. તો દો સચ્ચા કહાંસે આયા? દો કો ઉપાદેય કહાંસે માનના? અને દો મોક્ષમાર્ગ હૈ નહીં. દો હૈ નહીં, તો દો કા ઉપાદેયપણા બનતે નહીં. સમજમેં આયા?

''**વો ભી ભ્રમ હૈ. જાતૈં કૌન?....**'' એ શેઠી! (શ્રોતા : આવો અંદર આવો) કહો સમજમેં આયા? ''**નિશ્ચય વ્યવહાર દોયનિકૂં ઉપાદેય અંગીકાર....**'' આદરણીય **માનના** મિથ્યાદૃષ્ટિ હૈ, ભ્રમ હૈ, અજ્ઞાન હૈ. ''**જાતૈં નિશ્ચય વ્યવહારકા સ્વરૂપતૌ....**'' જુઓ સ્વરૂપ બે દોયકા. ''**પરસ્પર તો વિરોધ લિયે હૈ....**'' પરસ્પર તો વિરુદ્ધ પ્રકારસે હૈ. નિશ્ચયમાર્ગ અને વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ પરસ્પર વિરુદ્ધતાસે હૈ. વિરુદ્ધતા હૈ તો એક આ આદરણીય ને આ ભી આદરણીય વિરુદ્ધતામેં કહાંસે આયા?(શ્રોતા : પરસ્પર વિરુદ્ધ) પરસ્પર વ્યવહાર સે નિશ્ચય વિરુદ્ધ. નિશ્ચયસે વ્યવહાર વિરુદ્ધ. વીતરાગ પરિણતિ સે રાગ વિરુદ્ધ. રાગ પરિણતિસે વીતરાગ પરિણતિ વિરુદ્ધ. (શ્રોતા : સહચર ક્યોં કહા?) સહચર સાથમેં રહેતે હૈ. ઉસમેં સાથમેં રહેતે હૈ નહિ? ઉસમેં ક્યા? સાથમેં હો ઉસમેં ક્યા હૈ? સાથમેં છ હી દ્રવ્ય રહેતે હૈ. (શ્રોતા : ...જ્ઞાન કરાતે હૈ) સમજમેં આયા?

સહચર ક્યા કે એક સાથ હો તો એક હો ગયા હૈ? સહચર નામ સાથે રહેનેવાલા દો હો ગયા. એક નિર્મળ પરિણતિ, એક રાગ પરિણતિ. નિર્મળકે સાથ રાગકી પરિણતિ સાથ રહેતી હૈ. (શ્રોતા : દોનોંકી મિત્રતા હૈ) હેં દોનોંકી? (મિત્રતા હૈ). દોનોંકી મિત્રતા નહીં, ઔર વ્યવહારસે મિત્રતા કહેનેમેં નિશ્ચયસે વિરોધ હૈ. જુઓને યહાં ક્યા આયા? (શ્રોતા : સાથ રહેતે હૈ ને?) વો તો સાથ રહેતે હૈ ને ઉસકો કુદેવ-કુગુરુ-કુશાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાકા અભાવ હુઆ. કુશાસ્ત્રકા જ્ઞાનકા અભાવ હુઆ, અવ્રતકા ભી અભાવ હુઆ. તો ઐસા વિકલ્પકો શુભકો અનુકૂળ એટલે સાથમેં રહેનેમેં સતર્ક નિમિત્તરૂપ ગુણકે, ઉસકો વ્યવહારકા આરોપ કહેનેમેં આયા હૈ. વ્યવહાર હૈ, યે મોક્ષમાર્ગ હૈ નહીં. ''**જાતૈં નિશ્ચય વ્યવહારકા**

સ્વરૂપ....'' ભાવ તો પરસ્પર વ્યવહાર ભાવસે નિશ્ચય ભાવ, નિશ્ચય ભાવસે વ્યવહાર ભાવ, નિશ્ચયકા સ્વરૂપ નિર્વિકલ્પ પરિણતિ, વ્યવહારકા સ્વરૂપ રાગ પરિણતિ. ''**દો કા પરસ્પર વિરુદ્ધ હૈ....**'' વ્યવહારસે નિશ્ચય વિરુદ્ધ ને નિશ્ચયસે વ્યવહાર વિરુદ્ધ હૈ. બરાબર હૈ ધન્નાલાલજી! દો હી વિરુદ્ધ. (શ્રોતા : એક જ માનતે હૈ ને!) હેં?

''**જાતૈં સમયસાર વિષૈ ઐસા કહા હૈ....**'' મહા જૈન સિદ્ધાંતકા મર્મ. ववहारोऽभूदत्थो भूदत्थो देसिदो दु सुध्धणओ। (ગાથા ૧૧) એ ટુકડામાં સબ શાસનકા રહસ્ય આયા હૈ. હાં હાં ભૂદત્થો છે. ભૂયત્થો 'દ' નો 'ય' થ્યો. 'વ્યવહારોઽભૂદત્થો' અભૂદત્થો, અભૂદત્થો દેસિદો દુ સુદ્ધણઓ. વો તો સબ ભાવાર્થ એક હી હોતા હૈ ''**યાકા અર્થ....**'' (શ્રોતા : ...) હાં ઓ તો હોતા હૈ. યહાં ''**વ્યવહાર અભૂતાર્થ હૈ....**'' દેખો મહાસિદ્ધાંત વ્યવહાર ક્યા કહેતે હૈ? અભૂતાર્થ હૈ, અસત્યાર્થ હૈ, જૂઠા હૈ. (શ્રોતા : કથંચિત્ અભૂતાર્થ હૈ) બિલકુલ ભૂતાર્થ નહીં. વો તો હૈ અપેક્ષા એ ભૂતાર્થ પણ આ આદરણીય અપેક્ષાસે ભૂતાર્થ હૈ હી નહિ. અભૂતાર્થ, અભૂત, અસત્ય, અસત્ય, વ્યવહાર અસત્ય હૈ. કારણ કહો આંહી મોક્ષમાર્ગકી બાત ચલતી હૈ કે નહીં? તો મોક્ષમાર્ગ યે મોક્ષકા કારણ હૈ કી નહીં? હેં? ક્યા (શ્રોતા : ...) હેં? (શ્રોતા : ...) ક્યા, ક્યા લિખા હૈ? ક્યા હૈ? પરાઙ્મુખ હોગા કિસકો?

(શ્રોતા : ...) કહાં? (...) હેં? એ તો બીજી વાત છે. (શ્રોતા : ...) એટલે વો હૈ ઈતના, વો પરાઙ્મુખ હોકર સ્વરૂપમેં ઠરના એવી બાત હૈ પણ જો ઉસકા કહાં હૈ? ક્યા બાત હૈ પણ ખબર નહીં. એ આંહી ઓલું મોક્ષમાર્ગ મારું હતું એ આવ્યું નથી મોક્ષમાર્ગ (શ્રોતા : ...) વો શાસ્ત્રકા જ્ઞાન કરના યે બાત હૈ, પણ પરાઙ્મુખ ન હોના વો દૂસરી બાત, વો દૂસરી બાત. વ્યવહાર અસત્યાર્થ હૈ અર્થાત્ યહાં તો મોક્ષમાર્ગ, માર્ગ એટલે કે મોક્ષ કાર્યકા કારણ અપની પૂરણ નિર્મલ દશા મોક્ષ કાર્ય, ઉસકા કારણ. દો પ્રકાર. ઉસમેં એક યથાર્થ કારણ હૈ ને એક અસત્યાર્થ કારણ હૈ. દેખો કારણકા ન્યાય ઉસમેં નિકલા. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : ...) ઉપચારસે આરોપ દેકર નિમિત્તકી અપેક્ષાકો લેકર અન્યથા હૈ ઉસકો કારણ કહેના યથાર્થ કારણ હૈ નહીં. યથાર્થ હૈ નહીં, પણ અયથાર્થકો ઉપચારસે કહેના ઉસકા નામ માર્ગ હૈ, હૈ હી નહીં. (શ્રોતા : જી હાં કથંચિત્) હાં, કથંચિત્ હૈ હી નહીં. કથંચિત્ ફથંચિત્ કેવા? કથંચિત્ ભૂતાર્થ સત્ય હૈ અને અભૂતાર્થ અસત્ય હૈ એક હી બાત.

''**વ્યવહાર તે અસત્યાર્થ હૈ, સત્ય સ્વરૂપકો ન નિરૂપે હૈ....**'' દેખો, વ્યવહાર સાચા ભાવકો, સત્ય ભાવકો, સત્ય સ્વરૂપકો કહેતે નહીં. રાગ હૈ ઉસકો સમ્યગ્દર્શન વ્યવહાર કહેતે હૈ તો સત્ય સ્વરૂપકો વો કહેતે નહીં. સમજમેં આયા? બીચમેં રાગ આતા હૈ ને! દેવ-

ગુરુ-શાસ્ત્રકા રાગ, ઉસકો વો વ્યવહાર સમ્યગ્દર્શન કહેતે હૈ. વો કહેતે હૈ કે ''**સત્ય સ્વરૂપકો ન પ્રરૂપે હૈ....**'' સત્ય સ્વરૂપ જો વીતરાગ શ્રદ્ધા હૈ ઐસા ન કહેતે હૈ, રાગ શ્રદ્ધા હૈ ઐસા કહેતે હૈ. યે સત્‌કા વાચ્યકો કહેતે નહીં. સમજમેં આયા ? મહાગાથા ચારે અનુયોગકી કૂંચી હૈ. સત્યભાવકો, સત્ય સ્વરૂપકો, સત્ય વાચ્યકો વો સમ્યગ્દર્શન સત્ય હૈ ઉસકો વ્યવહાર ન પ્રરૂપે હૈ. નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન જો અપના શુદ્ધ ચેતનકી પરિણતિ સમ્યગ્દર્શન નિર્વિકલ્પ વો સત્ય હૈ, વો નિશ્ચય હૈ, યથાર્થ હૈ ઐસા સત્યકો વ્યવહાર પ્રરૂપતે નહીં. ઐસા ભાવકો વ્યવહાર કહેતે નહીં એ કિસી અપેક્ષા. દેખો, કિસી અપેક્ષા નામ નિમિત્તકી અપેક્ષા, ઉપચાર કરી અન્યથા વો કારણ નહીં, મારગ નહીં, ઉસકો અન્યથા નામ હૈ નહીં, ઉસકો કહેતે હૈ યહાં. તો મોક્ષકા કારણ લેકર સમયસારમેં તો ભૂદત્થમસ્સિદો ત્રિકાળ દ્રવ્યાશ્રય, ભૂતાર્થ શુદ્ધનય લિયા અને અપની પર્યાય રાગ ને સબ અભૂતાર્થ લિયા હૈ. સમજમેં આયા ?

યહાં તો મોક્ષમાર્ગમેં ઉતારકર એક કારણ ભૂતાર્થ હૈ, ને એક કારણ અસત્યાર્થ હૈ. જૂઠા કારણકો કારણ હૈ નહીં ઉસકો અન્યથા તરીકે કહેતે હૈ. ઉસકો વ્યવહાર કહેનેમેં આતા (હૈ). મોક્ષરૂપી કાર્ય ઉસમેં ભેદરૂપી વ્યવહાર રત્નત્રય દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા, પંચમહાવ્રતકા પરિણામ વો સત્યરૂપ કારણ નહીં. મોક્ષકા કાર્યકા સત્યરૂપ કારણ નહીં, એ સત્ય માર્ગ નહીં, એ સત્ય ઉપાય નહીં. સત્ય ઉપાય નહીં, ઉસકો અન્યથા અસત્યકો ઉપાય હૈ ઐસા વ્યવહારનય કહેતી હૈ. સમજમેં આયા ? બાબુભાઇ ! સત્ય સ્વરૂપ જો સમ્યગ્દર્શનકા સત્ય સ્વરૂપ, સમ્યગ્જ્ઞાનકા સત્ય સ્વરૂપ, સમ્યગ્ચારિત્રકા સત્ય સ્વરૂપ, કારણકા સત્ય સ્વરૂપ, ક્ષમાકા સત્ય સ્વરૂપ, તપકા સત્ય સ્વરૂપ, વ્રતકા સત્ય સ્વરૂપ ''**વો વ્યવહારનય યથાર્થ સ્વરૂપકો નહીં નિરૂપે....**'' યથાર્થ કહો કે સત્ય કહો, એ યથાર્થ સ્વરૂપકો ન કથન કરે. ઇતના તો સ્પષ્ટ બાત હૈ. ''**કિસી અપેક્ષા....**'' ફક્ત એક નિમિત્ત દેખકર સહચર દેખકર ''**ઉપચારકરિ અન્યથા નિરૂપે હૈ....**''

સત્ય હૈ ઉસે અસત્ય, અસત્યકો એ હૈ ઐસે કહેનેમેં (આતા હૈ) કહેતે હૈ, વ્યવહારનયકા વો લક્ષણ હૈ, વ્યવહારનયકા વો લક્ષણ હૈ. સમજમેં આયા ? આ વ્યવહારકી ગડબડી ચલતી હૈ ને બહોત ! વ્યવહાર હૈ કી નહીં ? વ્યવહાર હૈ કી નહીં ? ક્યા વ્યવહાર હૈ ? સુન તો સહી. (શ્રોતા : વ્યવહાર વ્યવહાર કહી રખડયો) રખડયો ! વ્યવહાર રાગ હૈ, રાગ હૈ, રાગ હૈ, રાગ હૈ, પુણ્ય હૈ, વિકલ્પ હૈ, હૈ પણ ઉસકો સત્ય સ્વરૂપ નહીં અન્યથાકો સત્ય કહેતે હૈ. ઓ સત્યકો કહેતે સત્ય કહેતેહી નહીં વ્યવહાર. વ્યવહારકા લક્ષણ હી ઐસા હૈ. ''**બહુરિ....**'' બહુરિ એટલે વળી ''**શુદ્ધનય જો નિશ્ચય હૈ....**'' હવે (સામે). આ ક્યા ચલતે હૈ ? દો પરસ્પર વિરુદ્ધ હૈ ઉસકી વ્યાખ્યા ચલતી હૈ. દો પરસ્પર વિરુદ્ધ હૈ. નિશ્ચયસે વ્યવહાર વિરુદ્ધ,

વ્યવહારસે નિશ્ચય વિરુદ્ધ. આ વિરુદ્ધ કૈસે હૈ ઉસકા સ્પષ્ટીકરણ કરતે હૈ કે વ્યવહાર અન્યથા કહેતે હૈ ત્યારે ''**શુદ્ધનય જો નિશ્ચય હૈ સો ભૂતાર્થ હૈ....**'' સત્યાર્થ હૈ, સાચા ભાવકો કહેતી હૈ. જૈસા વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ, જૈસા મોક્ષમાર્ગકા સ્વરૂપ હૈ, જૈસા ત્રિકાળી દ્રવ્ય સ્વભાવ હૈ, જૈસી નિર્મળ પરિણતિ તપ આદિકી હૈ, જ્યાં જ્યાં નિર્મળ શુદ્ધ સંયમ આદિકી પરિણતિ હૈ, ઐસા વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ ઐસા નિરૂપે હૈ. જૈસી નિર્મલ પર્યાયકે નિર્મળ દ્રવ્ય ઉસકો હી વો વાસ્તવિક તરીકે પ્રરૂપતે હૈ. સમજમેં આયા ?

''**બહુરિ ભૂતાર્થ જૈસા વસ્તુકા સ્વરૂપ તૈસા નિરૂપે....**'' નિરૂપે કહો કથન કરતે હૈ પર ઉસકા વાચ્ય હી અન્યથા હૈ, વ્યવહારનયકા અન્યથા વાચ્ય હૈ. નિશ્ચયનયકા યથાર્થ વાચ્ય હૈ એમ કહેતે હૈ. તૈસા નિરૂપે નામ તૈસા યથાર્થ ઉસકા વાચ્ય હૈ, નિશ્ચયનય શુદ્ધનયકા વાસ્તવિક યથાર્થ વાચ્ય હૈ, વ્યવહારકા વાચ્ય યથાર્થ હૈ નહીં. ''**ઐસે ઈનિ દોઉનિકા સ્વરૂપતો વિરુદ્ધતા લિયે હૈ....**'' દેખો સિદ્ધ કિયા. ઐસે ઉપર કહ્યા વો પ્રકારે વ્યવહાર અભૂતાર્થ અસત્ય સ્વરૂપકો કહેતી હૈ અને સત્ય સ્વરૂપકો કહેતી નહીં. શુદ્ધનય સત્યાર્થ, સત્યભાવકો કહેતી હૈ ''**ઐસે દોઉનિકા સ્વરૂપતો વિરુદ્ધતા લિયે હૈ....**'' દોના સ્વરૂપ તો વિરુદ્ધ લિયે હૈ. સમજમેં આયા ? એ પણ અનેકાંત, અનેકાંત કિયા હૈ હોં ઉસમેં ભી. ક્યા ? કે વ્યવહાર અસત્યાર્થ હૈ, ઉપરસે પહેલા લેતે હૈ ''**સત્ય સ્વરૂપકો ન નિરૂપે હૈ....**'' એક બાત. ''**કિસી અપેક્ષા ઉપચાર કરિ અન્યથા નિરૂપે....**'' અનેકાંત કિયા ભાઈ છેલ્લો શબ્દ શરૂઆતનો (શ્રોતા : બરાબર છે ઉપચારથી નિરૂપે છે) સત્ય કહેતે નહીં ને અસત્ય કહેતે હૈ ઐસે દો સે અનેકાંત કિયા. સમજમેં આયા ?

જુઓને કેટલી પાઠમાં, પાઠ જ, ધ્વનિ ઐસા હૈ કે ''**વ્યવહાર અભૂતાર્થ હૈ, સત્ય સ્વરૂપકો ન કહેતે હૈ. કિસી અપેક્ષા ઉપચાર કરિ અન્યથા કહેતે હૈ....**'' ત્રણ બોલ આયા. વ્યવહારના ત્રણ બોલ આયા. હવે શુદ્ધના. ''**શુદ્ધનય નિશ્ચય હૈ....**'' ઓ વ્યવહાર અભૂતાર્થ થા, ''**આ શુદ્ધનય નિશ્ચય હૈ ઔર ભૂતાર્થ હૈ....**'' સત્ય હૈ, ''**જૈસા વસ્તુકા સ્વરૂપ હૈ વૈસા નિરૂપે હૈ....**'' લ્યો, સમજમેં આયા ? યે અન્યથાતો વસ્તુમેં હૈ નહીં. ''**જૈસા વસ્તુકા સ્વરૂપ તૈસા નિરૂપે હૈ....**'' ત્યાં અન્યથા કહેના તો બાત ઉસમેં રહેતી નહીં. ''**ઐસે ઈનિ દોઉનિકા સ્વરૂપ વિરુદ્ધતા લિયે હૈ....**'' એકબાજુ સ્વરૂપકા ઢળના, એક બાજુ પર તરફકા લક્ષસે ઉત્પન્ન હોના વિકાર, દો હી વિરુદ્ધ હૈ. પરસ્પરમેં દો હી (વિરુદ્ધ) હૈ. રાગકા લક્ષસે અંતરમેં જાનેકી પ્રયત્નદશા હોતી નહીં હૈ. અંતરમેં જાનેકા પ્રયત્નસે રાગ ભાવ હોતા નહીં. વ્યવહાર રત્નત્રયકા પરઆશ્રય હૈ. નિશ્ચય રત્નત્રયકા સ્વઆશ્રય હૈ. વ્યવહાર રત્નત્રય

રાગરૂપ હૈ, નિશ્ચય રત્નત્રય નિર્વિકલ્પ અરાગરૂપ હૈ. નિશ્ચય રત્નત્રય અભેદ દ્રવ્યકા આશ્રય કરકે અભેદ હોતા હૈ, વ્યવહાર પરકા આશ્રય કરકે ભેદ ભેદ હોતા હૈ. સમજમેં આયા ?

આ તો અધિકાર ઝીણો છે આ. આ તો કે ભાઈ લેવું આ કલાસમાં અધિકાર લેના સમજમેં આયા ? સમજમેં આયા કે નહીં હજારીમલજી ! હેં ? (શ્રોતા : કલાસમાં જ લેવું છે ને ?) હા કે ભઈ કલાસમાં જરી આવ્યા છે ને બધાં, નહીંતર આ વંચાઈ ગ્યા(ગયા) છે હોં થોડા પહેલે. ''**ઐસે ઈનિ દોઉનિકા સ્વરૂપ....**'' દોઉનિકા ભાવ, દોઉનિકા વાચ્ય ''**તો વિરુદ્ધતા લિયે હૈ....**'' દોયમેં વિરુદ્ધ હૈ. વો પરકા આશ્રય કરતે હૈ રાગ વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ, વો સ્વકા આશ્રય કરને હૈ (નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ) નિર્વિકલ્પ હૈ ઔર વિકલ્પ રાગ હૈ. આ અભેદ હૈ ઓ પર્યાય ઉપર અભેદ હોતી હૈ. આ પર્યાય ઉપર ભિન્ન ભિન્ન હોતી હૈ. સમજમેં આયા ? આટલી વાત તો સ્પષ્ટ હૈ તોય વ્યવહાર કારણ, વ્યવહાર કારણ, અરે ! વ્યવહાર કારણ અહીં કહેતે હૈ. અન્યથા કારણકો કારણ કહેતે હૈ યે વ્યવહારકા લક્ષણ હૈ. અન્યથા કારણકો કારણ કહેતે હૈ યે વ્યવહારકા (લક્ષણ હૈ) દેવીલાલજી ! ક્યા અન્યથા કારણ ? કારણ તો એક હી હૈ ખરેખર. વ્યવહાર અભૂતાર્થની અપેક્ષાએ કારણ તો એક હી હૈ.

કોઈ પણ કાર્યમેં કારણ દો પ્રકારકા નહીં. કથન કારણકા દો પ્રકાર ચલતા હૈ. સાધન દો પ્રકારકા નહીં. સાધનકી કથની દો પ્રકાર ચલતી હૈ. સાધન તો એક હી પ્રકારકા (હૈ). સ્વરૂપ અંતરમેં એકાગ્ર હોના શુદ્ધ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, રમણતા સાધન એક હી હૈ અને વો કારણ ભી એક હી હૈ. સમજમેં આયા ? ઝઘડા કરતે હૈ ને ઉપાદાન ને નિમિત્ત દો કારણ. સમજમેં આયા ? આ દો કારણ તો વ્યવહારનયકા પ્રમાણનયસે કથન કરનેમેં (આયા હૈ) એક કે સાથ દૂસરેકા જોડાણ કરકે કથન કરના વો તો વ્યવહારનય હો ગઈ. સમજમેં આયા ? અપને અપને કારણસે પદાર્થમાં પર્યાયકા કાર્ય ઉત્પન્ન હોતા હૈ વો યથાર્થ હૈ. પરસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ વો અયથાર્થ હૈ. અસત્ય હૈ. ઉપચારસે અન્યથા કહેતે હૈ કારણ નહીં ને કારણ કહેના ઉસકા નામ વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા ?

મણીલાલભાઈ ! (શ્રોતા : ...) બિલકુલ થતું નથી. એ પાણી અપનેસે ઉષ્ણ હોતા હૈ. અપના ઉપાદાન કારણસે, નિમિત્ત કારણસે અન્યથા કથન કરતે હૈ, વ્યવહાર અન્યથા કથન કરતી હૈ. (શ્રોતા : દાખલો આકરો પડે) દાખલો આકરો પડે. અમારે કહે છે ને ! આ દાખલો આકરો પડે છે કહે છે. સોનાના દાગીના હોતા હૈ, ક્યા દાગીના કહેતે હૈ ને ? (ગહના) ગહના હોતા હૈ, એ સોની નહીં કરતે હૈ. અપને કારણસે ઓ ઉપચાર કારણકો અન્યથા કારણ હૈ. કારણ હૈ હી નહીં યથાર્થમેં, ઉસકો કારણ કહેના વો વ્યવહારનયકા લક્ષણ

હૈ. સોનામેં સે ગહના હોતા હૈ વો સોનીસે નહીં. અરે! થાતું નથી, કોણ કહતે હૈ, કરતા નહીં ઉસકા કાર્ય કાળ હોય અને થાય નહીં? પર્યાયકા કાર્યકાળ હોય અને હો નહીં? ક્યા અર્થ હૈ ઉસકા હૈ!

પ્રત્યેક દ્રવ્યકા સમય સમયમેં ઉસકા કાર્યકાળ હૈ ઓ સમયમેં કાર્ય હોતા હૈ, નિમિત્ત હો, દૂસરી ચીજ હો ઉસમેં કૌન ફેર કિયા? સમજમેં આયા? જો કારણ નહીં એમ મૂળ કારણ, સમર્થ કારણ એક હી સમર્થ કારણ હૈ. સમજમેં આયા? જૈન સિદ્ધાંતમેં દો લિયા હૈ ને! જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકામેં વો તો વ્યવહાર બતાયા હૈ. ન્યાયસે શાસ્ત્રકા કથનકી પદ્ધતિ લિયા હૈ. ઉપાદાનને નિમિત્ત દો હોકર વો સમર્થ કારણ હોતા હૈ. લિખા હૈ ને આંહી નિશ્ચયમેં સમર્થ કારણ એક હી હૈ. અપની પર્યાયકા કાર્ય અપની પર્યાયસે હોતા હૈ યે સમર્થ કારણ એક હી હૈ. અન્યથા નિમિત્તકો ઉસસે વો બિના હોતા નહીં. યે હૈ તો હોતા હૈ ઐસા અન્યથા કથન વ્યવહારનય કરતી હૈ. (શ્રોતા : ...) હેં?

(શ્રોતા : ...) પર્યાયકા ખરેખર તો દ્રવ્યેય કારણ નહીં. પર્યાય પર્યાયકા કારણ હૈ. ખરેખર તો ઉત્પાદ જો હોતા હૈ છદ્રવ્યમેં એક સમયમેં અનંત, અનંત ઉત્પાદ હોતા હૈ ને! અનંત ઉત્પાદ હૈ ન! એક એક દ્રવ્યમેં અનંતગુણ હૈ તો અનંતગુણકી એક સમયકી ઉત્પાદરૂપી પર્યાય સ્વકાળ હૈ વો ઉત્પાદકા ખરેખર તો પૂર્વકા વ્યયભી કારણ નહીં હૈ ઔર ધ્રુવભી કારણ નહીં. ઉત્પાદ કા ઉત્પાદ કારણ, વ્યયકા વ્યય કારણ, ધ્રુવકા ધ્રુવ કારણ. સમજમેં આયા? પ્રવચનસાર ૧૦૧મી ગાથા. અમૃતચંદ્ર આચાર્ય ટીકામેં સ્પષ્ટ કરતે હૈ. ઉત્પાદકા ઉત્પાદ કારણ, ઉત્પાદ અપને આશ્રયસે હોતા હૈ. ઉત્પાદ વ્યયકે આશ્રયસે નહિ તો નિમિત્તકે આશ્રયસે હૈ એ તો હૈ હી નહીં. નવરંગભાઇ! ભારે વાત ભાઇ! આ તો ઉસકા પૂર્વ પર્યાય કારણ, ઉપાદાન કારણ, ઓ ઉસકા વ્યય હોકર ઉત્પાદ વો વ્યવહારકા કથન હૈ. સમજમેં આયા?

છ દ્રવ્યમેં અનંતગુણકી એક સમયકા ઉત્પાદ નામ પર્યાય, ઉત્પાદકા ઉત્પાદ કારણ, ઓ હી કારણ ને ઓ હી કાર્ય, ઓ ઇ વીર્ય ને ઉસકા કાર્ય, ઓ હી શક્તિ ને ઉસકા કાર્ય, ઓ હી સાધન ને ઉસકા સાધ્ય. સમજમેં આયા? પણ વ્યવહારનયકા કથન ચલતે હૈ વાસ્તવિક નહીં અયથાર્થ હૈ, ઉસકો નિમિત્તકી અપેક્ષા કરકે ઉપચારસે કહેતે હૈ. ઉસમેં દુનિયા ભરમાઇ ગઇ હૈ. દો નયસે ભરમાયા હૈ. સમયસાર નાટકમેં આતા હૈ ને? નિશ્ચયને વ્યવહાર દોઇમેં જગત ભરમાયા હૈ. નિશ્ચય ક્યા સત્યાર્થ ને વ્યવહાર એ અસત્યાર્થ ઉપચારસે કહેનેમેં આયા (હૈ) સમજતે નહીં. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : ...) હેં? (શ્રોતા : ...) ક્યા? (ધર્મ

આમાં શું થયો ?) એ આત્માની નિર્મળ પર્યાય અપની શુદ્ધ, શુદ્ધસે હોતી હૈ. આ ઉસકા નામ ધર્મ રાગસે હોતા નહીં, ધર્મ રાગસે હોતા નહીં, ભગવાનસે હોતા નહીં, ભગવાનકા દર્શનસે હોતા નહીં, જાત્રાસે ધર્મ હોતા નહીં, વો ધર્મ એમ કહેતે હૈ. સમજમેં આયા ?

અપની નિર્મળ ધર્મદશા દ્રવ્ય કે આશ્રયસે હોતી હૈ. એ પહેલે નહીં હુઇ થી તો હોતી હૈ ઐસે કહેનેમેં આતા હૈ. પણ હૈ ધર્મકી પર્યાય નિર્વિકલ્પ વીતરાગ ઉસકા કોઇ આશ્રય ફાશ્રય નહીં. સમજમેં આયા ? આ આ ધર્મમાં ક્યા બાત ચલતી હૈ ક્યા હૈ ? ઇ જ કહ્યું બાબુભાઇ ને. આમાં ધર્મ શું આવ્યો આ ? અમારા જુના ડોસા આવ્યા છે હારે એને શી રીતે સમજાય આ ? સમજાણું કાંઇ ? નો પકડાય જાતી ઉંમરે. આમાં પણ ધર્મ શું આવ્યો ? તમે કહો કે આમ ધર્મ થાય ને વ્યવહાર આ થાય ને ફલાણું આ ને, પણ હવે ધર્મ ? ધર્મ વો કે આત્મામેં નિમિત્તકા લક્ષ છોડકર, રાગકા લક્ષ છોડકર, એકીલા દ્રવ્ય શુદ્ધ એકરૂપ વો આયેગા નીચે, નીચે આયેગા, જુઓ શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ સાચા મોક્ષમાર્ગ હૈ.

બીજો પેરેગ્રાફ આવશે. એક શુદ્ધ દ્રવ્ય, એક વસ્તુ આ પરકા લક્ષ છોડકર પરદ્રવ્ય, પરગુણ, પરપર્યાય, પરવિકાર સબકા લક્ષ છોડકર ઓ કારણ ફારણ નહીં એ વ્યવહાર હૈ. એ વ્યવહાર કારણ ફારણ હૈ નહીં. ઉસકા લક્ષ છોડકર, દ્રવ્ય એકરૂપ અભેદ, અભેદ દ્રવ્ય વસ્તુ. ઉસકી ઉપર દૃષ્ટિ દેનેસે નિર્મળ પર્યાયમેં નિર્વિકારી દશા ઉત્પન્ન હો. આ ઉસકા નામ ધર્મ ને મોક્ષમાર્ગ હૈ. શેઠી ! (શ્રોતા : પર્યાય સ્વતંત્ર રહી) હેં ? બધી સ્વતંત્ર હૈ ઓ તો પહેલે ઉત્પન્ન નહીં હુઆ થા વો અપેક્ષાસે કહા, પણ ઉત્પન્ન હૈ, અપનેસે હૈ. (શ્રોતા : વો આશ્રય કારણ નહીં હોતા હૈ ? દ્રવ્યકા આશ્રય ?) ઇ આશ્રય કારણ વહેવાર હુઆ. એક કોર ત્રણ અંશ હૈ ન સત્, ત્રણ અંશ સત્, એક સત્કા દૂસરા સત્ કારણ વો વ્યવહાર હો ગયા. સત્ અહેતુક હૈ. પર્યાય ભી સત્ અહેતુક હૈ, ઊસકો રાગ ભી કારણ નહિ. ધર્મકી શ્રદ્ધા જ્ઞાન - ચારિત્રમેં રાગ ભી કારણ નહીં, દ્રવ્ય ભી કારણ નહીં, સત્ અહેતુક હૈ. આહાહા ! પણ હૈ ઉસકા હેતુ કહેના ક્યા ? તો તો દ્રવ્ય સત્ હૈ ઉસકો ભી હેતુ કોઇ કહેના. કોઇ ઇશ્વર કર્તા હૈ, કોઇ ફલાણા કર્તા હૈ, સ્વયંસિદ્ધ, અકૃત્રિમ વસ્તુ, પર્યાયભી કોઇકી કરેલી નહીં. વ્યયભી કોઇકા કરેલા નહીં, દ્રવ્યભી કોઇકા બના હુઆ નહીં. સમજમેં આયા ?

ગડબડ થઇ છે ને બહુ એટલે જરી પકડવામાં કઠણ પડે. તો વળી ઠીક છે આ બાબુભાઇએ પ્રશ્ન કર્યો ઇ. કહો સમજમેં આયા ? ''**ઐસે ઇનિ દોઉનિકા સ્વરૂપતો વિરુદ્ધતા લિયે હૈ. બહુરિ....**'' વળી ''**તૂ ઐસે માને હૈ....**'' હવે આવ્યું. વ્યવહાર ને નિશ્ચયકા ભાન બિના આભાસકો તું અવલંબે તેરા નિશ્ચયકી ખબર નહીં અને વ્યવહારકી ખબર નહીં.

''**વળી ઐસે માને હૈ તૂ, કે મૈં સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા અનુભવન....**'' સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા જુઓ ન્યાય. વો કહેતે હૈ કે હમારે તો સિદ્ધ સમાન પર્યાય, ઐસા જો શુદ્ધ આત્મા પર્યાયસે હોં, ''**સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા અનુભવન સો નિશ્ચય....**'' તો ઐસા નિશ્ચય હૈ નહીં. તેરે નિશ્ચયકી ખબર નહીં. સિદ્ધ સમાન પર્યાય કહાં હૈ તેરે? અને સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ, વો નિશ્ચય કહાંસે લાયા ? સમજમેં આયા ? ''**સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા અનુભવન સો નિશ્ચય વો તુમ માનતે હૈ ઐસા હૈ નહીં.** ઔર **વ્રત શીલ સંયમ આદિ પ્રવૃત્તિ સો વ્યવહાર....**'' ઔર વ્રત પાલના, શીયળ, સંયમ, ઈન્દ્રિયદમન રાગાદિ હોના એ પ્રવૃત્તિ સો વ્યવહાર, પ્રવૃત્તિ સો વ્યવહાર. આંહી વજન આંહી છે.

''**સંયમાદિ રૂપ પ્રવૃત્તિ સો વ્યવહાર. તો સો ઐસા તેરે માનના ઠીક નહીં, સો ઐસે તેરે માનના ઠીક નાહીં....**'' દોહીમેં તેરા ઠીક નહીં. નિશ્ચયમેં ભી ઠીક નહીં ને વ્યવહારમેં ભી ઠીક નહીં. નિશ્ચયમેં સિદ્ધ સમાન તુમ આત્માને માન્યા વો ઠીક નહીં, વ્યવહારમેં પ્રવૃત્તિકો વ્યવહાર માનના વો ભી ઠીક નહીં. સમજમેં આયા? શેઠ! ખબરેય નથી કયા નિશ્ચય ને કયા વ્યવહાર? એ તો ઐસે ઓઘે ઓઘે ચલો ભૈયા આપણે મા-બાપ જાતે મંદિર આપણે જાના, દર્શન કરના, ટીલાં ટપકાં કરના ઔર દો ચાર વખત મળે તો વ્રત પાલકે બૈઠના થોડા, અપવાસ કર ડાલના, અપવાસ કર ડાલના. એક દ્રવ્યકા ભાવકા નામ નિશ્ચય, અને બીજા દ્રવ્યકા ભાવકા નામ વ્યવહાર, ઐસા હૈ નાહીં. ''**કોઈ દ્રવ્યકા ભાવ ઉસકા નામ નિશ્ચય અને કોઈ દ્રવ્યકા ભાવ....**'' (દૂસરા દ્રવ્યકા) ''**ઉસકા નામ વ્યવહાર ઐસે હૈ નાહીં....**'' કિસીને કહા તુઝે ''**ઐસા તો હૈ નાહીં એક હી દ્રવ્યકે ભાવકૌં....**'' એકહી પદાર્થકી પર્યાયકો, એકહી દ્રવ્યકી દશાકો, એકહી દ્રવ્યકા ગુણકો, પર્યાય અવસ્થાકો ''**તિસ સ્વરૂપ હી કથન કરના, જાનના વો નિશ્ચય હૈ....**''

''**એક હી દ્રવ્યકે....**'' દાખલો આપશે હોં, ''**એક હી દ્રવ્યકે ભાવકૌં....**'' (પર્યાયકો) તિસી સ્વરૂપ હી કથન કરના, જાનના વો તો નિશ્ચયનય હૈ. ઉપચારકરિ તિસ દ્રવ્યકે ભાવકૌ અન્ય દ્રવ્યકે ભાવ સ્વરૂપ નિરૂપણ કરના. ભાવ તો વો હી હૈ પણ અન્યકા કથન કરના કે ઓ અન્યસે હુઆ. સમજમેં આયા? જૈસે વિકાર, વિકારી પર્યાય અપનેમેં હૈ વો નિશ્ચય હૈ. ઔર કર્મકા નિમિત્તસે વો ભાવ હુઆ ''**કહેના વો વ્યવહાર હૈ....**'' સમજમેં આયા? એક ભાવકી દો અપેક્ષા. ઓ અપના ભાવ હૈ ઓ નિશ્ચય ઔર નિમિત્તકા ભાવ કર્મકા ઉદયકા ભાવ હૈ, વો વ્યવહાર હૈ. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : એક જ દ્રવ્યમાં બે વાત) એક દ્રવ્યના ભાવની બે અપેક્ષા, એની ને એની. ઐસા ને ઐસા ઉસકા કહેના વો નિશ્ચય,

દૂસરાકા કહેના વો વ્યવહાર. સમજમેં આયા? ''**ઉપચારકરિ તિસ દ્રવ્યકે ભાવકૌં, અન્ય દ્રવ્યકે ભાવ સ્વરૂપ નિરૂપણ કરના સો વ્યવહાર હૈ....**'' દૃષ્ટાંત દેખો, દૃષ્ટાંત આપશે.

''**જૈસે માટીકે ઘડે કૌં માટીકા ઘડા....**'' માટીકી ઘટરૂપ પર્યાય, માટીકી ઘટરૂપ ભાવ, ભાવ ભાવકા દૃષ્ટાંત હૈ ને? ''**માટીકા ઘડા એ માટીકી પર્યાય, ઘડા નિરૂપણ સો નિશ્ચય** અને **ઘૃત સંયોગકા ઉપચારકરિ....**'' એ ઘી ના સબંધમાં ઉપચારકરિ, આ ''**ઘીનો ઘડો કહેવો એ વ્યવહાર હૈ....**'' ઘડાને ને ઘડાને ઘીનો કહેવો, ઘડાને ને ઘડાને માટીનો કહેવો, ઘડાને ને ઘડાને માટીકા કહેના વો યથાર્થ. વો હી ઘડાકા ઘી કા સબંધસે ઘી કા કહેના ઉપચાર. સમજમેં આયા? ભાવ તો એક હૈ, દો પ્રકારકી કથની હૈ. ભાવ તો એક યથાર્થ હૈ. માટીકા ઘડા વો યથાર્થ હૈ પણ સંયોગસે અન્યથા કહેનેમેં આયા હૈ કી ઘી કા ઘડા. ઘી કા ઘડા હોતા હૈ કહીં? તેલકી કટોરી હોતી હૈ, બરણી તેલકી બરણી, ઘી કી બરણી લોટકા સમજે? ક્યા કહેતે હૈ?(ડબ્બા) ડબ્બા. હાં, આટાકા ડબ્બા, કુછ ભી નહીં ચલ સકતે હૈ.

અનાદિસે માન રખા હૈ કે મેરે પર દ્રવ્ય બિના કામ હોતા નહીં ઐસા માન રખા હૈ. અપના અપના કાર્ય પર દ્રવ્યકે અભાવસે ત્રિકાળ હો રહા હૈ. કયા કિયા? ફિર. વો પ્રશ્ન હુઆ થા અમારે એક બોટાદમેં. એક વૃદ્ધ માણસ હૈ ને! મહારાજ, તમે આ લક્ષ્મી નહીં આ બસ, પણ લક્ષ્મી વિના કાંઇ ચલતે હૈ? અમારે આખો દિ' સવારમાં એક રૂપિયાનું શાક લેના જાના, ઐસા લેના જાના, કોથળી જોઇએ, આ જોઇએ, આ જોઇએ, સુનતો સહી. ભગવાન આત્મા અપના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવસે રહેતે ચલતે હૈ, પરદ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવસે કભી ચલાયા નહીં. પરદ્રવ્યકા, ક્ષેત્ર, કાળ,ભાવસે હી ચલતે હૈ અને કહેતે હૈ કે હમારે પર દ્રવ્ય બિના ચલતે (નહીં) એ માન્યતામેં ફેર હૈ. ફરીને હેં? મહેન્દ્રભાઇ, શરીર પ્રસન્નભાઇ બિના ચલાતે હૈ તુમ્હારા આત્મા. (શ્રોતા : ...) હજી તો વહાલા દીકરા છે ને! સમજમેં આયા?

પ્રત્યેક પદાર્થ અપના દ્રવ્ય-વસ્તુ, ક્ષેત્ર-અવગાહન, કાર્ય-દશા અને ભાવ-શક્તિ ઉસસે અનાદિસે ચલ રહા હૈ. પરકા અભાવસે ચલા રહા હૈ. પર બિના હી ચલા રહા હૈ બરાબર હૈ? પંડિતજી પર કે બિના. (શ્રોતા : ઘી કા લોટા) તો ઇ તો બોલને મેં આયા. ઉસસે કંઇ ઘી કા લોટા હો જાતે નહીં, લોટા તો લોટા હી હૈ. હા, વો તો કથન કરનેકો જ્ઞાન કરનેકી બાત હૈ, પણ લોટા ઔર ઘી કા ઘડા, બોલા કે ઘી કા લોટા ઉસસે લોટા ઘી કા હો ગયા અને તો કામ હુઆ ઐસા હૈ? ઓ તો જ્ઞાનમેં ખ્યાલ આયા. પ્રત્યેક પદાર્થ અપની દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, ભાવ તો ત્રિકાળ હૈ. ક્ષેત્રકી એક વર્તમાન અવસ્થા ભિન્ન ભિન્ન હૈ વો દૂસરી બાત. બાકી વર્તમાન જો પર્યાય ચલતી હૈ, વો પરકી પર્યાયકા અભાવસે હી ચલતી હૈ. વો પરદ્રવ્ય

બિના હી સ્વદ્રવ્યકા કામ હોતા હૈ. ત્રિકાળ હોતા હૈ ને માનતે હૈ કે મેરે પરદ્રવ્યસે કામ લેના પડતા હૈ. લક્ષ્મીચંદજી! બરાબર હૈ?

પ્રત્યેક દ્રવ્ય, અનંત દ્રવ્યકા અભાવસે અપના કામ ચલાતે હૈ. પ્રત્યેક પદાર્થ અનંત દ્રવ્યકા કાર્ય કે બિના અનંત દ્રવ્યકા કાર્ય ક્યા? ઉસકી પર્યાય, અનંત દ્રવ્યકા કાર્ય ઉસકી પર્યાય. યે કાર્યકી પર્યાય બિના પ્રત્યેક અનંત પદાર્થ અપના કાર્યસે કામ લેતે હૈ. પરસે કોઇ કામ લિયા ત્રણકાળમેં બન્યા નહીં. ભારે વાત ભાઇ! ઇ પ્રશ્ન થ્યો'તો બોટાદમાં, હરજીવનભાઇએ પ્રશ્ન કર્યો'તો, નાગરભાઇના ભાઇએ, મહારાજ, આ તમે લક્ષ્મી,લક્ષ્મીવાળાને માથે ધોકા મારો છો, આ લક્ષ્મી નહીં ને ધૂળ છે એમ કહો છો ચાલે નહીં હોં એના વિના કહે. હા, સવારના એક રૂપિયો જોઇએ. પહેલા તો બે ચાર પૈસા જોતા શાકના. હવે તો એક રૂપિયો હોય તો માંડ પૂરું થાય. દસ જણ, માણસ હોય દસ-બાર. એ કોથળી જોઇએ, રૂપિયો જોઇએ. માણસ એક સારો વૃદ્ધ થઇ ગયો હોય તો સાથે એક માણસ એક જોઇએ. શાક લેવા જાય તો આમાં હાલે ક્યાં અમારે? ચલે કૈસે? ઉસકો કહા કે પ્રભુ, પ્રત્યેક પદાર્થે પરકા અભાવસે હી ચલાયા હૈ. પરકા અભાવસે ન ચલાવે તો દો દ્રવ્ય એક હો જાતા. સમજમેં આયા?

ક્યા કહેતે હૈ દેખો. કે તુમ જૈસે માટી છે ને માટી! ''**ઘૃતકા સંયોગસે ઉપચારકરિ વાકૌં હી ઘૃતકા ઘડા કહીયે સો વ્યવહાર હૈ ઐસેં હી અન્યત્ર જાનના. ઐસેં અન્યત્ર જાનના. તાતૈં તૂ કિસીકો નિશ્ચય માનૈ, અને કિસીકો પરકો વ્યવહાર માનૈ....**'' પરકા ભાવ તો ઉસકા નિશ્ચય હૈ. સ્વકા ભાવ અપના નિશ્ચય હૈ. પરકા ભાવકો વ્યવહાર ને અપના ભાવકો નિશ્ચય ઐસા હૈ નહીં. કિતના સ્પષ્ટ લિયા હૈ દેખો. ''**બહુરિ યે તેરે ભ્રમ હૈ** વળી **તેરે માનને વિષૈભી નિશ્ચય વ્યવહાર કૈ પરસ્પર વિરોધ આયા....**'' દેખો અમે જે નિશ્ચય વ્યવહારકા વિરોધ બતલાયા થા, ઉસસે તેરા વિરોધ દૂસરી જાતકા આયા. સમજમેં આયા? ''**તેરે માનને વિષૈ નિશ્ચય વ્યવહારકૈ પરસ્પર હોં....**'' પરસ્પર. વ્યવહારસે નિશ્ચય તેરી માન્યતા ક્યા?

''**જો તૂ આપકૌં સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ માને, જો તૂ આપકો સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ માને....**'' આંહી વજન આંહી છે હોં સિદ્ધ ઉપર. ''**તો વ્રતાદિક કાહો કૌં કરે હૈ, તો વ્રતાદિક કાહે કૌ કરે હૈ?....**'' સિદ્ધને વળી વ્રત કૈસા? તેરી પર્યાય સિદ્ધ સમાન હૈ તો વ્રત કૈસા? તપ કૈસા? મોક્ષ મારગ કૈસા? (શ્રોતા : ...) હેં? 'સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો' આતે હૈ ને ઓ બનારસીદાસમેં. પણ વો તો દ્રવ્યકી અપેક્ષાએ સિદ્ધ સમાન, ત્યાં પર્યાયકી અપેક્ષાસે સિદ્ધ સમાન હૈ? સમજમેં આયા? ''**તું સિદ્ધ સમાન માન શુદ્ધ માને હૈ તો વ્રતાદિ કાહેકૌ**

કરે હૈ, તો વ્રતાદિક કાહેકૌ કરૈ હૈ. જો વ્રતાદિક સાધનકરિ સિદ્ધ ભયા ચાહે હૈ....'' એટલે મોક્ષમાર્ગકા સાધન કરકે સિદ્ધ હોના ચાહે. સમજમેં આયા ? ''**તો વર્તમાન વિષૈં શુદ્ધ આત્માકા અનુભવન મિથ્યા ભયા....**'' સિદ્ધ સમાન, સિદ્ધ સમાન શુદ્ધકા અનુભવ મિથ્યા, સિદ્ધ સમાન હોં ! સમજમેં આયા ?

ક્યા કિયા(કહા) ''**તો વર્તમાન વિષૈં સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્માકા અનુભવન મિથ્યા ભયા....**'' બરાબર હૈ ? સમજમેં આતે હૈં ? પાછળ શુદ્ધ આત્માનો અનુભવ કહેશે. આ સિદ્ધ સમાન શુદ્ધનો અનુભવ તારો મિથ્યાત્વ છે એમ કહ્યું. કેમ કે સિદ્ધ તો પર્યાય હૈ. પર્યાય કાર્ય પુરણ હો ગયા ? અને સાધન કરતે મોક્ષમારગકા ? સાધન કહાં રહા ? તેરે નિશ્ચય વ્યવહારકી કંઇ ખબર નહીં. ''**ઐસે દોઉ નયનિકે પરસ્પર વિરોધ હૈ....**'' દો નયકે પરસ્પર (વિરોધ હૈ). તું સિદ્ધ સમાન માન અને સાધન કર. વિરોધ હો ગયા તેરે નયકા. સાધન કરના વ્યવહાર ને સિદ્ધ પર્યાય મેરી હૈ ઉસકા નામ નિશ્ચય વો રહા હી નહીં. દો નય મેં તો વિરોધ હૈ. ''**તાતૈં દોઉ નયનિકા ઉપાદેયપના બને નાહીં....**'' દેખો, દોઇ નયકા અંગીકાર કરના નહીં. એક નિશ્ચયનયકા અંગીકાર કરના બને, વ્યવહારકા અંગીકાર કરના બને નહીં.

હવે ઇ શાસ્ત્રનો ભણેલો છે, વાંચેલું છે ને એણે, એટલે સામે દલિલ આપે છે. પણ તમે ઐસે કહેતે હો મહારાજ પણ ''**સમયસાર આદિ....**'' પ્રવચનસાર, અરે ! પરમાત્મપ્રકાશ, ''**વિષૈં શુદ્ધ આત્માકા અનુભવકૌં નિશ્ચય કહા હૈ....**'' શુદ્ધ આત્માકા અનુભવકો ત્યાં સચ્ચા કહા હૈ. સચ્ચા કહા હૈ, નિશ્ચય કહા હૈ, યથાર્થ કહા હૈ. સમજમેં આયા ? ''**અને વ્રત, તપ, સંયમ આદિકો વ્યવહાર કહ્યા હૈ....**'' સમયસારમેં વ્રત, તપ, સંયમકો તો વ્યવહાર કહા હૈ. ''**તૈસે હી હમ માને હૈ....**'' સમયસારમેં ક્યા કહા હૈ ઐસે હમ માને હૈ. તો હમારી ક્યા ભૂલ હૈ ઉસમેં ? તમે કહો કે અમારી ભૂલ અને તમે કહો એ સાચા, પણ સમયસારમેં લિખા હૈ, હમ માનતે હૈ, ઐસે હી માનતે હૈ. શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ વો નિશ્ચય ઔર વ્રત, તપકો વ્યવહાર ઐસા સમયસારમેં લિખા હૈ. ઐસા લિખા નહીં, તેરે ખબર નહીં. ''**તાકા સમાધાન....**'' કૈસે હમ માને ? જુઓને બધા દલિલ તો એમ જ કરેને ! હમારા શાસ્ત્રમાં હૈ, જો આ શાસ્ત્રમાં હૈ, આ શાસ્ત્રમેં હૈ. સુન તો સહી.

''**શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ સાચા મોક્ષ મારગ હૈ....**'' શુદ્ધ આત્મા, શુદ્ધ સિદ્ધ સમાન પર્યાય નહીં. વો કહેતે હૈ કે સિદ્ધ સમાન અનુભવ વો નિશ્ચય આ એમ નહીં. શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ વો નિશ્ચય. (શ્રોતા : બહોત ફરક) હેં ? બહોત ફરક હો ગયા.

સમજમેં આયા? વો કહેતે હૈ કે સિદ્ધ સમાન ઉસકો હમ નિશ્ચય કહેતે હૈ. શુદ્ધઆત્માકા અનુભવ કહ્યાને. ત્રીજી લીટી આંહી તો, સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ આત્મા... કે નહીં. સિદ્ધ સમાન નહીં, સિદ્ધ સમાન કાઢી નાંખ, વો તો પર્યાય હો ગઈ. દ્રવ્ય શુદ્ધ, દ્રવ્ય શુદ્ધ વસ્તુ, શુદ્ધ નામ પરસે પૃથક ઐસા શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ, પર્યાયમેં નિર્મળતાકા અનુભવ વો સચ્ચા મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : એકવાર ફરીને) ફરીને? ઓલા આંહી હજી આયેગા. ઓ શુદ્ધ આત્મા આયેગાને!

શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ, શુદ્ધકા અર્થ દ્રવ્ય, પર દ્રવ્યસે લક્ષ હટાકર, અપના દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ દેના વો દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ. આ ઉસકા અનુભવ, નિર્મળ પર્યાયકા હોના, શુદ્ધકા હોના ઓ મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમેં આયા? શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ વો કહેતે હૈ કે શુદ્ધ સિદ્ધ સમાન અનુભવ, સિદ્ધ સમાન અનુભવ તો મોક્ષમાર્ગ રહા કહાં? તો સાધન કરનેકા રહા કહાં? તુમ તો સિદ્ધ સમાન પર્યાયમેં માન લિયા હૈ, વો તેરા નિશ્ચય સચ્ચા નહીં. શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ વો પરકા, પર દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, વિકાર પરકા હોં, ઉસસે લક્ષ હટાકર, અપના દ્રવ્યમેં લક્ષ, ક્યોં કે દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ પરસે ભિન્ન, ઉસકા અનુભવ, વો નિર્મળ પર્યાય હુઈ.

નિર્વિકલ્પ વીતરાગી શ્રદ્ધા, વીતરાગી જ્ઞાન, વીતરાગી ચારિત્ર, એ સાચા મોક્ષમાર્ગ હૈ. આ સાચો ધર્મ હૈ, બાબુભાઈ! આ સાચો ધર્મ છે. સમજાય છે કાંઈ? પણ સિદ્ધ સમાન અનુભવ, સિદ્ધ સમાન અનુભવ, ક્યા સિદ્ધ સમાન? સિદ્ધ ક્યા હૈ તેરે. વળી સિદ્ધ સમાન અનુભવ ઈ મોક્ષમાર્ગ કહે તો નિશ્ચય વળી નિશ્ચય માર્ગ હૈ એ કહાંસે આયા? ''**તાતૈં યાકૌ નિશ્ચય કહા....**'' તાતૈં યાકૌ એટલે? વો શુદ્ધ આત્મા ઉપર દૃષ્ટિ હૈ અભેદ ઉપર, દ્રવ્ય ઉપર, ઉસકા અનુભવ હુઆ, સચ્ચા નિર્મળ પર્યાય ''**તાતૈં વાકૌ નિશ્ચય કહ્યા હૈ....**''

હવે યે અર્થ કરતે હૈ કે ''**યહાં સ્વભાવ તૈં અભિન્ન, પર ભાવતૈં ભિન્ન ઐસા શુદ્ધ શબ્દકા અર્થ જાનના....**'' ક્યા કહેતે હૈ? ઓ શુદ્ધ આત્મા, શુદ્ધ આત્મા ઐસા કહાને પહેલે! શુદ્ધ આત્મા. તો કહે શુદ્ધ કિસકો કહેતે હૈ તુમ? કે અપના સ્વભાવસે અભિન્ન અપના સ્વભાવસે એકરૂપ દ્રવ્ય. અપના ''**સ્વભાવસે અભિન્ન....**'' એકરૂપ દ્રવ્ય અને ''**પરભાવતૈં ભિન્ન....**'' અને પરદ્રવ્ય, પર ગુણ, પર પર્યાય, પર, પરકા ભાવસે ભિન્ન, પર દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ સે ભિન્ન, અપના દ્રવ્યકા સ્વભાવસે અભિન્ન, અપના સ્વભાવ વો પછી ગુણ પર્યાય પણ નહીં. અપના સ્વભાવ એકરૂપ અભિન્ન સ્વભાવસે અભિન્ન ઐસા એકરૂપ દ્રવ્ય. અને પરભાવસે ભિન્ન, કર્મકા ઉદય, આદિ શરીરકા ક્રિયા આદિ ઉદય, વો પરભાવ હૈ. સબ પરભાવ. સમજમેં આયા? (શ્રોતા : ...) એકરૂપ સબકા એકરૂપ હૈ, ઓ સબકા આત્માકા

સ્વભાવ, ગુણ, પર્યાય સબ ઉસકે સાથ દ્રવ્ય અભિન્ન હૈ. દ્રવ્ય ઉસકે સાથ અભિન્ન હૈ. અપના ગુણ ઔર પર્યાયકે સાથ દ્રવ્ય અભિન્ન હૈ, ઐસા શુદ્ધ દ્રવ્ય જો અભિન્ન હૈ... સમજમેં આયા ? (શ્રોતા : ...) યે અશુદ્ધ ફશુદ્ધકી યહાં બાત હી નહીં. દ્રવ્ય પર દૃષ્ટિ હૈ તો દ્રવ્ય પરસે ભિન્ન હૈ ઐસા શુદ્ધ અપના સ્વભાવસે અભિન્ન હૈ. અપના ભાવસે અભિન્ન પછી કોઇ ગુણ ને પર્યાય કંઇ રહા નહીં. અપના સ્વભાવસે અભિન્ન એકરૂપ દ્રવ્ય. સમજમેં આયા ?

જુઓ, આ મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશ શાસ્ત્રકા ઉકેલ કરતે હૈ. ઉસમેં ભી જરી કઠણ પડતે હૈં. સીધા સમયસાર સમજનેમેં... સમજમેં આયા ? (શ્રોતા : સીધી બાત કઠીન પડ રહી હૈ યહાં તો સીધી બાત કઠીન પડ રહી હૈ) સીધા, સીધી બાત. સમયસાર. કહેતે હૈ કે ''**યહાં સ્વભાવતૈં અભિન્ન....**'' સ્વભાવ શબ્દે અપના સબ ભાવ, સબભાવસે અભિન્ન, એકરૂપ, ઔર ગુણ પર્યાયસે અભિન્ન સબ, ઉસમેં કોઇ ભેદ નહીં કે આ પર્યાયને આ ગુણ એમ. ''**સ્વભાવસે અભિન્ન પર ભાવસે ભિન્ન....**'' પર દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ હૈ પર. પર ભાવસે યે વિકારસે ભિન્ન ઐસા અહીં નહીં લેના હૈ. યહાં પર ભાવમેં વિકાર નહીં લેના હૈ. પર ભાવમેં પર દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ યે લેના હૈ. સમજમેં આયા ?ઓ તો જ્યાં સ્વદ્રવ્ય જો સ્વભાવસે અભિન્ન હૈ, ઐસી દૃષ્ટિ હુઇ, ત્યાં રાગકા અભાવ હોકર શુદ્ધકી પરિણતિ હોતી હૈ. ત્યારે શુદ્ધ દ્રવ્ય, પર દ્રવ્યસે જુદા હુઆ. સમજમેં આયા ? ક્યા કહેતે હૈ સમજમેં આતા હૈ જ્ઞાનચંદજી ?

ફેર, ફેર એકવાર, વન્સમોર કહ્યા થા આણે વળી. શેઠી ! નહીં ? કહા થા કે નહીં ? વન્સમોરનો અર્થ તો ફેર એમને ? (શ્રોતા : હાં જી દૂસરી વખત) દૂસરી વખત. તો કહેતે હૈ કે ભૈયા, તુમ સિદ્ધ સમાન પર્યાયકા અનુભવ નિશ્ચય કહે તે તેરી ભૂલ હૈ. વ્રત સંયમકી પ્રવૃત્તિકો તું વ્યવહાર કહે તે તેરી દોઇમેં ભૂલ હૈ. તેરે નિશ્ચય વ્યવહારકા ભાન નહીં. નિશ્ચય ઉસકો કહેતે હૈ કે અપના જો દ્રવ્ય, અપના સ્વભાવસે સ્વભાવવાન અભિન્ન, સ્વભાવસે સ્વભાવવાન અભિન્ન ઉસકી દૃષ્ટિ દેનેસે પર્યાયમેં નિર્મળતાકા અનુભવ હોતા હૈ, વો મોક્ષમાર્ગ કહેનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા ?

''**પરભાવતૈં ભિન્ન....**'' પર દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ-કર્મકા ઉદય, કર્મકી પર્યાય, કર્મકા ગુણ, શરીરકી પર્યાય, શરીરકા ગુણ, શરીરકા દ્રવ્ય, એ સબ દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય દ્રવ્ય ભાવ પર, પરકા દ્રવ્યભાવ ઔર ઉસસે ભિન્ન. પરભાવ શબ્દે પરકા દ્રવ્યને ભાવ ઔર ઉસકા ભાવ જો ગુણને પર્યાય એ સબ પરદ્રવ્ય દ્રવ્ય, ગુણ, ભાવસે ભિન્ન આત્મા. (શ્રોતા : ...) હેં ? નાસ્તિસે હૈ ને હેં ? નાસ્તિ છે ને આંહી તો, આંહી તો એમ કે સિદ્ધ પર્યાય

સમાન નહીં લેના. પર દ્રવ્યસે ભિન્ન અપના સ્વભાવ દ્રવ્ય, અપના સ્વભાવ દ્રવ્યસે અભિન્ન, ઐસા શુદ્ધકા અર્થ હૈ. પણ શુદ્ધકા અર્થ સિદ્ધ સમાન પર્યાય લગાદે ઐસા શુદ્ધકા અર્થ હૈ હી નહીં. અનર્થ કરતે હૈ, કેટલાક હૈ ને! નિશ્ચય માનનેવાલા સિદ્ધ સમાન હો ગયા હમ સિદ્ધ સમાન, કહાંસે સિદ્ધ સમાન હો ગયા, એ તો મિથ્યાભાસી હુઆ. આમ નિશ્ચય બસ. હમ તો સિદ્ધ સમાન, સિદ્ધ સમાન. હવે સુનતો સહી મરી જઇશ ત્યાં. સિદ્ધ સમાન કહાંસે લાયા? પર્યાયમેં સિદ્ધ સમાન હો તો બાકી ક્યા રહા તેરે? વિચારના ધ્યાન કરના બાકી રહા ક્યા? તેરે નિશ્ચયકાભી ભાન નહીં, વ્યવહારકાભી ભાન નહીં. સમજમેં આયા?

આ શુદ્ધ આત્મા એમ કહ્યો છે હોં! શુદ્ધ આત્મા એનો અનુભવ એમ. શુદ્ધ એટલે પોતાના ભાવથી અભિન્ન એવો જે શુદ્ધ આત્મા, એનો જે અનુભવ નિર્મળ પર્યાય થઇ. હેં? (શ્રોતા : સામાન્ય જ્ઞાન કરાવવા કીધું હશે) ઇ અત્યારે આંહી કામ નથી. આંહી તો અંદર શુદ્ધ દ્રવ્ય અભિન્ન, અભિન્નકા ઉપર દૃષ્ટિ પડી તો ઉસકી પર્યાયમેં અનુભવ નિર્મળ હુઆ, બસ ઇતની બાત. સમજમેં આયા? વો અનુભવ તો પર્યાયકા હોતા હૈ, દ્રવ્યકા ગુણકા અનુભવ નહીં હોતા. વો તો પંદરમી ગાથામેં કહેતે હૈ. જૈન શાસન સામાન્યકા અનુભવ. આર્વિભાવકા અર્થ ક્યા? ઓ પર્યાય જો પ્રગટ નિર્મળ હુઇ, ઉસકો સામાન્ય ત્યાં કહા હૈ. કહાં? વો પંદરમી ગાથા જૈન શાસનમેં. અહીંયા સામાન્ય નામ શુદ્ધ દ્રવ્ય અપના સ્વભાવસે અભિન્ન, અપના સ્વભાવસે અભિન્ન, ઐસા જો દ્રવ્ય, ઉસકા અંતર લક્ષ કરકે, જો પર્યાયમેં અનુભવ હોતા હૈ, શુદ્ધ આત્મા તો દ્રવ્ય હુઆ. અભિન્ન સ્વભાવસે અભિન્ન દ્રવ્ય હુઆ. ઉસકા અનુભવ પર્યાય હુઇ.

(શ્રોતા : અનુભવ પર્યાય હુઇ) અનુભવ પર્યાય હુઇ. અનુભવ તો પર્યાયમેં હૈ ન? (શ્રોતા : સ્વભાવસે અભિન્ન એટલે શું?) કીધુંને! આ બધા ગુણ ને પર્યાય કોઇ ભેદ જ નહીં ઉસમેં. પરસે ભિન્ન. પર દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ, અપના સ્વભાવસે અભિન્ન. અપના ગુણ ને પર્યાય સબ એકરૂપ દ્રવ્યમેં હૈ. ઉસમેં ભેદ નહીં પાડના. કે આ પર્યાય હૈ ને, આ વિકાર હૈ ને, આ ગુણ હૈ ઐસા કાંઇ નહીં. અપના જિતના સ્વભાવસે અભિન્ન દ્રવ્ય હૈ તો અભિન્ન દ્રવ્યમેં એકરૂપકી દૃષ્ટિ પડતે, પર્યાયમેં નિર્મળતાકા અનુભવ હોના ઉસકા નામ મોક્ષમાર્ગ હૈ. (શ્રોતા : ...) એ પછી રહી નહીં. ઓ સ્વભાવસે અભિન્ન, પણ દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ ગઇને પૂરણ ભેદ કહાં રહા? ઔર વો ગઇ તો અનુભવ પર્યાયકા નિર્મળકા હુઆ. રાગ એક કોર રહી ગયા. સમજમેં આયા? રાજમલજી! સમજમેં આતે હૈ? કહો આતે હૈ દૂસરેકો?

આ તીન પંડિત હમારે બૈઠે હૈ ને આ ચોથા પંડિત અમારે આંહી હૈ. બાબુભાઇ, ઇ ગુજરાતના પંડિત છે. સમજમેં આયા ? આ તો આ મુંબઇના પંડિત છે. લ્યો, આ વાત બહુ સરસ લીધી છે હોં. શું ? કે ભાઇ ! તું અપની પર્યાયકો સિદ્ધ સમાન માનકર પ્રવૃત્તિ તો કરતે હૈ. વ્રતકી સાધનકી અથવા સાધનકી, તો સાધન માનના, ને સાધ્ય પૂરણ દશા પર્યાયમેં માનના, ઓ તેરા નિશ્ચય-વ્યવહાર બેય ફોક હૈ. તું નિશ્ચય વ્યવહારકો જાનતે નહીં. ઐસા ભગવાને કહા નહીં નિશ્ચયકો. યહાં તો શુદ્ધ આત્માકા, આત્મા, શુદ્ધ આત્મા બસ ઇતના. હવે શુદ્ધ આત્મા એનો અર્થ ક્યા ? કે શુદ્ધ એટલે સ્વભાવસે અભિન્ન, આ પરભાવસે ભિન્ન. ઐસા શુદ્ધાત્મા બસ... સમજમેં આયા ? ઐસા શુદ્ધ આત્માકા અનુભવ, વો તરફકા ઝુકાવ, દ્રવ્ય ઉપરકા ઝુકાવ પડા, પર્યાયમેં નિર્મળતા ઉત્પન્ન હોતી હૈ વો મોક્ષમાર્ગ હૈ. (શ્રોતા : ...) હેં ? આ તો સ્પષ્ટ બાત ઉસમેં કુછ ગડબડી હૈ નહીં. સમજમેં આયા ?

''**સ્વભાવ તૈં અભિન્ન....**'' ભાઇ ! આ માગ્યું'તું. અમારા આ ડોલીચંદજીને હેમરાજજી ભાઇ ઐસી દો આ નય હૈ અટપટી હૈ, અટપટી. તો ક્યા હૈ ? ગડબડી ચલતી હૈ ભઇ દોઇમેં. બહોત મર્મ ભર દિયા હૈ ઓહોહો ! સારા સાતમા અધ્યાયકા આ એક બોલ લિયા. સમજમેં આયા ? મિલાન પાછા દો કા મિલાન કરે. પહેલે એકાંત. નિશ્ચયાભાસ. વ્યવહારાભાસ. પછી નિશ્ચય સાથે વ્યવહાર. દોહી એકસાથ કૈસે આતી હૈ વો સરવાળા કરે. ઐસા શુદ્ધ શબ્દકા અર્થ આ. આ કેનો અર્થ થ્યો ? કે શુદ્ધનો અર્થ. શુદ્ધ. નિર્મળ પર્યાય મોક્ષ એનો અર્થ નહીં. જો અનુભવ સાચા અનુભવ સાચા, ઉસકા અર્થ નહીં. આ શુદ્ધ પહેલાનો અર્થ ઇતના હુઆ. સમજમેં આયા ? એ શક્તિ, નિર્મળ અનુભવ પર્યાય વો બાત નહીં.

શુદ્ધ આત્મા કિસકો કહેતે હૈ ? તો કહેતે હૈ કે ''**અપને સ્વભાવતૈં અભિન્ન અને પરભાવ તૈં ભિન્ન. ઐસા શુદ્ધ શબ્દકા, આ શુદ્ધ શબ્દકા અર્થ જાનના. સંસારીકૌ સિદ્ધ માનના ઐસા ભ્રમ રૂપ અર્થ શુદ્ધ શબ્દકા ન જાનના....**'' સંસારી પર્યાય વખતે ભી સંસારી ભી મૈં હૈ અને નિશ્ચયસે મૈં સિદ્ધ હૂં ઐસા હૈ નહીં. નિશ્ચયસે સંસાર પર્યાય તેરી હૈ. સમજમેં આયા ? નિશ્ચયસે સંસાર પર્યાય તેરેમેં હૈ, ક્યા વ્યવહારસે હૈ ? તારી પર્યાય નિશ્ચય અપના સ્વદ્રવ્યકી હૈ અપનેસે હૈ. ''**સંસારીકૌં....**'' મલિન પર્યાયકો, ''**નિર્મળ પર્યાય જાનના....**'' એ પણ પૂરણ નિર્મળ, ''**ઐસા અર્થ શુદ્ધ શબ્દકા ન જાનના....**'' ઐસા અર્થ શુદ્ધ શબ્દકા ન લેના. બરાબર હૈ ? વો એક બોલ કહા. વો નિશ્ચયકી ભૂલ દિખાયા હૈ. નિશ્ચયકી ભૂલ દિખાયા. ઉસકી નિશ્ચયકી ભૂલ કે, હમ સિદ્ધ સમાન અનુભવ કરતે હૈ. વો હમારા નિશ્ચય. (શ્રોતા : ...) હાં વો પર્યાયકા અનુભવ ઉસ નયસે કહેતે હૈ આ તો દ્રવ્ય તરફકા ઝૂકના, ઉસમેં અનુભવ પર્યાયકા હોતા હૈ વો મોક્ષમાર્ગ હૈ. સમજમેં આયા ?

''**વ્રત, તપ આદિ મોક્ષમાર્ગ હૈ નાહીં....**'' અરે! વ્રત ને તપ લ્યો આયા બાબુભાઇ! આ તમારા વડિલો ને આ બધું બેસશે કે નહીં? બેહાડવું(બેસાડવું) પડશેને? કહેતે હૈ કે વ્રત, તપ, ભક્તિ, પૂજા આદિ શબ્દ પડા હૈ ને? દાન દયા ''**એ મોક્ષમાર્ગ હૈ નાહીં. નિમિત્ત આદિકી અપેક્ષા ઉપચારતૈં ઈનકો મોક્ષમાર્ગ કહીયે હૈ....**'' ફક્ત સહચરમેં દેખકર, નિમિત્તરૂપ દેખકર સમજે આદિ પ્રયોજન ભી હૈ ને વો ઈતના? કે ઐસા પરિણામ આયા બિના રહેતે નહીં. ''**ઐસા અપેક્ષા ઉપચારતૈં ઈનકૌં મોક્ષમાર્ગ કહીયે હૈ. તાતૈં ઈનકૌં વ્યવહાર કહ્યા....**'' એ નિમિત્તની અપેક્ષા ઉપચારસે મોક્ષમાર્ગ કહીયે ''**તાતૈં ઈનકો વ્યવહાર કહ્યા. ઐસે ભૂતાર્થ અભૂતાર્થ મોક્ષમાર્ગપના કરિ ઈનકૌં નિશ્ચય વ્યવહાર કહે હૈં....**'' લ્યો ઐસે ભૂતાર્થ શુદ્ધ દ્રવ્યકા એક દ્રવ્યકા અનુભવ, અભૂતાર્થ વ્રત તપકા ઉપચારકો કથન, ''**ઐસા મોક્ષમાર્ગપના કરિ....**'' ભૂતાર્થ મોક્ષમારગ અભૂતાર્થ મોક્ષમારગ. ભૂતાર્થકો નિશ્ચય, અભૂતાર્થકો વ્યવહાર કહે હૈં. ''**સો ઐસે ઐસે હી માનના લ્યો. સો ઐસેહી માનના....**'' આધા પીછા નહીં માનના. ફેરફાર નહીં માનના. જરી ઐસા હૈ ઐસા માનના, શુદ્ધ.

(શ્રોતા : ...) વો અહીંયા ઉપચારકા અર્થ વ્યવહાર ઈતના લેના અહીંયા. વો તો વિકાર હૈ ને સબ ભેદ હૈ. અસદ્... સદ્ભૂત વ્યવહારનયે પર્યાય હૈ, ઓ ભી ઉપચાર હૈ અને સબ આંહી ભેદ પડયાને સબ! અસદ્ભૂતકા દો હૈ.ઉપચાર ને અનુપચાર. ખ્યાલમેં આતે હૈ, ને નહીં ખ્યાલમેં આતે સબ ઉસમેં આ ગયા. વ્યવહાર ચારેય આ ગયા ઉસમેં. ચારેય આ ગયા. સમજમેં આયા? પણ અહીંયા તો ખાસ વો રાગકો બતાના હૈ ન. વો વ્રત, તપકો માનતે હૈ ને! તો કહે નહિ, નહિ, યે હૈ નહિ પણ ઉપચારસે નિમિત્તસે કહેનેમેં આયા. ''**વળી એ દોઉ હી સાંચે મોક્ષમાર્ગ હૈ ઈન દોઉનિકૌં ઉપાદેય માનના સો તૌ મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ....**'' એ દોહી સાંચે મોક્ષમાર્ગ હૈ? નિશ્ચયે સાચો ને વ્યવહારેય સાચો. એક આયા થા કથન. એકવાર દેખો ભૈયા! મોક્ષમાર્ગ લિખા હૈ ઈસમેં આટલા શબ્દ વ્યવહાર માર્ગ લિખા હૈ. એક આયા થા પુસ્તકમેં (શ્રોતા : ...) પણ માર્ગ ક્યા હૈ? ''**એ દોયનોકૌં ઉપાદેય માનના સો તો મિથ્યાબુદ્ધિ હૈ....**'' હવે એક દૂસરા પ્રશ્ન ઉઠાયેગા ઉસકા ઉત્તર.

વિશેષ કહેશે.....

।। પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ ।।